

WYMAGANIA EDUKACYJNE
NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA POSZCZEGÓLNYCH ŚRÓDROCZNYCH I
ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH

Zawód: **technik obsługi turystycznej**

Przedmiot: **Biologia Zakres rozszerzony**

Klasa 4.

Ocena	Nazwa działu / wymagania
Mechanizmy dziedziczenia	
Dopuszczający	<p><u>Uczeń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje budowę nukleotydu DNA i RNA, wymienia rodzaje RNA i określa ich rolę, etapy replikacji, charakteryzuje cechy kodu genetycznego, ilustruje schematycznie etapy odczytywania informacji genetycznej, podaje lokalizację DNA w komórce • Wyjaśnia pojęcia: replikacja, gen, genom, chromatyna, transkrypcja, translacja, operon, genotyp, fenotyp, homozygota, heterozygota, kariotyp, allele wielokrotne, mutacja, • Podaje treść I i II prawa Mendla, wymienia założenia chromosomowej teorii dziedziczenia, rodzaje zmienności, wykonuje krzyżówki genetyczne, • Wymienia przykłady mutacji genowych i chromosomowych oraz przykłady chorób genetycznych
Dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> • Uzupełnia schemat jednego łańcucha polinukleotydowego DNA o łańcuch komplementarny, omawia przebieg replikacji • wyjaśnia, na czym polega semikonserwatywny charakter replikacji DNA omawia budowę genu, rozróżnia geny ciągłe i nieciągłe, przedstawia, budowę chromosomu, omawia przebieg transkrypcji i translacji, wykonuje krzyżówki jednogenowe i dwugenowe • Wyjaśnia przyczyny oraz podaje objawy hemofilii i daltonizmu, wyjaśnia pojęcia: dominacja zupełna, niezupełna, kodominacja, geny kumulatywne, plejotropowe • Określa znaczenie zmienności genetycznej i środowiskowej.
Dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia na czym polega reguła Chargaffa, charakteryzuje poszczególne etapy replikacji, wymienia etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym, omawia przebieg odwrotnej transkrypcji • Porównuje ekspresje genów w komórkach prokariotycznych i eukariotycznych, ustala typy dziedziczenia chorób genetycznych • Analizuje wyniki krzyżówek dwugenowych, oblicza częstość crossing-over między dwoma genami sprzężonymi i odległość między genami • Wyjaśnia jaką rolę w determinacji płci odgrywa gen SRY, wyjaśnia pojęcia: linia czysta, geny komplementarne, dopełniające, epistatyczne,
Bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Planuje doświadczenie, którego celem jest wykazanie roli DNA jako nośnika informacji genetycznej, rozróżnia poszczególne modele replikacji, wykazuje naprawczą rolę polimerazy DNA • Porównuje heterochromatynę z euchromatyną, wyjaśnia na czym polega

	<p>regulacja dostępu do genu w komórce eukariotycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Określa sposób wykonania i znaczenie krzyżówki testowej, • Uzasadnia znaczenie analizy rodowodów, analizuje fotografie kariotypów człowieka
Celujący	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia przyczyny zmienności obserwowanej w wypadku organizmów o identycznych genotypach • Porównuje strukturę i właściwości hemoglobiny prawidłowej oraz sierpowatej • planuje doświadczenie mające na celu wykazanie związku dziedziczenia koloru oczu muszki owocowej z dziedziczeniem płci
Biotechnologia molekularna	
Dopuszczający	<p><u>Uczeń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia pojęcia: biotechnologia molekularna, inżynieria genetyczna, elektroforeza, PCR, organizm GMO, organizm transgeniczny, klonowani, terapia genowa, profil genetyczny • Wymienia techniki inżynierii genetycznej, podaje przykłady praktycznego wykorzystania mikroorganizmów, roślin i zwierząt GMO • Określa cele klonowania, wyjaśnia czym zajmuje się diagnostyka molekularna
Dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia pojęcia: wektor, sekwencjonowanie DNA, sonda molekularna • Podaje przykłady zmodyfikowanych genetycznie roślin i zwierząt oraz omawia perspektywy praktycznego wykorzystania tych organizmów • Wyjaśnia w jaki sposób otrzymuje się klony, na czym polega terapia genowa, • Omawia wykorzystanie diagnostyki molekularnej w wykrywaniu chorób, wyjaśnia sposób wykorzystania analizy DNA
Dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje enzymy stosowane w biotechnologii molekularnej, metody otrzymywania bakterii i roślin transgenicznych • Określa cel tworzenia bibliotek genomowych, • Omawia etapy modyfikacji komórek zarodkowych zwierząt oraz korzyści i zagrożenia wynikające z terapii genowej • Wyjaśnia w jaki sposób biotechnologia może się przyczynić do postępu w transplantologii
Bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Określa zalety i wady PCR, • Analizuje przebieg klonowania DNA na przykładzie genu myszy oraz kolejne etapy klonowania zwierząt • Omawia wybrane modyfikacje genetyczne, wyjaśnia w jaki sposób kontroluje się organizmy GMO uwolnione do środowiska • Analizuje kolejne etapy ustalania profilu genetycznego
Celujący	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuje regulacje prawne dotyczące GMO w Unii Europejskiej • Planuje doświadczenie, którego celem będzie udowodnienie, że jądro zróżnicowanej komórki może pokierować rozwojem organizmu • Omawia wykorzystanie DNA mitochondrialnego w badaniach ewolucyjnych

Ekologia

Dopuszczający	<p><u>Uczeń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia pojęcia: ekologia, siedlisko, nisza ekologiczna, zasoby środowiska, gatunki wskaźnikowe, populacja, łańcuch troficzny, sieć troficzna, biocenoza, biotop, sukcesja ekologiczna, biom, efekt cieplarniany, kwaśne opady, dziura ozonowa, smog, recykling • Klasyfikuje czynniki środowiska na biotyczne i abiotyczne • Wymienia cechy charakteryzujące populację, klasyfikuje oddziaływania między gatunkowe na antagonistyczne i nieantagonistyczne • Wyjaśnia jaką rolę w biocenozie odgrywają producenci, konsumenci i reducenty, omawia poziomy różnorodności biologicznej
Dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> • Omawia prawo minimum i prawo tolerancji ekologicznej • Wyjaśnia, dlaczego porosty wykorzystuje się do oceny stanu czystości powietrza, przedstawia trzy typy krzywej przeżywania • Charakteryzuje oddziaływania międzygatunkowe, konstruuje łańcuchy troficzne i sieci troficzne, wyjaśnia zjawisko krążenia materii i przepływu energii, • Wymienia przyczyny i skutki globalnego ocieplenia klimatu, powstawania kwaśnych opadów, smogu i dziury ozonowej
Dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia pojęcia: eurybionty i stenobionty, opór środowiska, produkcja pierwotna i wtórna, • Analizuje piramidę obrazującą strukturę wiekową i strukturę płciową populacji, porównuje mutualizm obligatoryjny i fakultatywny oraz drapieżnictwo i pasożytnictwo • Charakteryzuje rodzaje ekosystemów, omawia schematy obiegu węgla i obiegu azotu w przyrodzie • Uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami
Bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Omawia zakres tolerancji ekologicznej, przykłady mutualizmu i komensalizmu • Rysuje i porównuje trzy typy piramid troficznych, określa rolę organizmów w obiegu pierwiastków • Określa wpływ gatunków inwazyjnych na gatunki rodzime, znaczenie korytarzy ekologicznych • Odróżnia rodzaje smogu, uzasadnia konieczność gospodarowania odpadami
Celujący	<ul style="list-style-type: none"> • Planuje doświadczenie mające na celu zbadanie zakresu tolerancji wybranego gatunku na działanie określonego czynnika „środowiska • Przedstawia założenia koncepcji rozwoju zrównoważonego

Ewolucja organizmów

Dopuszczający	<p><u>Uczeń:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia pojęcia: dobór naturalny, dobór sztuczny, płciowy, krewniaczy, stabilizujący, kierunkowy, rozrywający, pula genowa, skamieniałości przewodnie, dymorfizm, specjacja, prawidłowości
----------------------	--

	<p>ewolucji, antropogeneza, antropologia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omawia główne założenia teorii doboru naturalnego Darwina, wymienia pośrednie i bezpośrednie dowody ewolucji, podaje ich przykłady • Określa efekty działania doboru stabilizującego, kierunkowego oraz rozrywającego, wymienia etapy rozwoju życia na Ziemi, wymienia główne założenia teorii endosymbiozy • Określa stanowisko systematyczne człowieka oraz chronologię występowania przedstawicieli rodzaju Homo
Dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawia główne założenia teorii Lamarcka , • Wyjaśnia przyczyny podobieństw i różnic w budowie narządów homologicznych, wymienia przykłady atawizmów i narządów szczątkowych • Omawia rolę mutacji w kształtowaniu zmienności genetycznej populacji, wymienia przyczyny nieodwracalności populacji • Charakteryzuje sprzyjające powstawaniu pierwszych makrocząsteczek na Ziemi, omawia zmiany, które zaszły podczas ewolucji rodzaju Homo
Dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Porównuje dobór naturalny i sztuczny, omawia główne założenia teorii syntetycznej, wymienia przykłady zwierząt zaliczanych do form przejściowych oraz podaje cechy tych zwierząt, • Wymienia przykłady dywergencji i konwergencji, omawia regułę Hardy,ego- Weinberga • Charakteryzuje rodzaje specjacji, wymienia czynniki, które wpływają na tempo ewolucji, przedstawia przebieg i wyniki doświadczenia Stanley,a Millera, wyjaśnia rolę kwasów nukleinowych w powstaniu życia na Ziemi • Charakteryzuje budowę oraz tryb życia bezpośrednich przodków człowieka
Bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje teorie dotyczące życia na Ziemi, • Analizuje budowę przednich kończyn u ssaków i wskazuje cechy świadczące o ich wspólnym pochodzeniu, omawia dymorfizm jako wynik istnienia preferencji w krzyżowaniu • Wyjaśnia dlaczego mimo działania doboru naturalnego w populacji człowieka utrzymują się allele warunkujące choroby genetyczne • Wyjaśnia rolę dryfu genetycznego na przykładach efektu założyciela oraz efektu wąskiego gardła, omawia drogi rozprzestrzeniania się rodzaju Homo z Afryki na pozostałe kontynenty
Celujący	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia na czym opierają się radioizotopowe metody datowania, • Określa prawdopodobne przyczyny wielkich wymierań organizmów w historii Ziemi • Wyjaśnia dlaczego odkrycie rybozymy miało duże znaczenie w rozwoju teorii powstania życia na Ziemi.